

Sundhedstilstanden hos norsk lundehund

Forfatter: Ingvild Svorkmo Espelien

Oversat fra norsk af: Susanne Stig Hansen

Verdens mest specielle hunderace?

Norsk lundehund er fortsat en af verdens mere sjældne hunderacer, og måske den mest enestående af dem alle. Alle nulevende lundehunde stammer fra et fåtal beslægtede individer. Medlemmerne af Norsk Lundehundklubb har vedvarende drevet en planmæssig avl for at øge avlsbredden så meget som muligt. Eftersom alle de oprindelige hunde var beslægtede, har det vigtigste mål med avlen været at opnå nye kombinationer af hundenes genetiske materiale. Alligevel skal vi være bevidste om at alle hundene indenfor racen er beslægtede. Vi kan derfor IKKE tale om linjer indenfor racen.

En af verdens mest friske hunderacer?

Norsk lundehund er en meget frisk og sund hunderace. Problemer der er kendt fra andre hunderacer, forekommer ikke eller har ikke skabt problemer hos norsk lundehund. Der er ikke registreret hofteledsdysplasi (HD) eller albueledsdysplasi (AD) hos racen. Hverken dyrlæger der kender racen eller Norsk Lundehundklubb mener der er behov for at kortlægge disse sygdomme eller andre lignende skeletlidelser. Øjensygdomme er heller ikke noget problem for racen.

Let at pleje og robust

Racen er meget let at pleje og den er robust. Den er utrættelig på tur og har ingen problemer med at følge med større hunde over lange distancer. Derfor er den en populær 'maskot' blandt hundekørere. Den har et tydeligt og sikkert sprog, som de store hunde nemt forstår, og den tåler fint at løbe løs kilometer efter kilometer med de veltrænede slædehunde – det være sig grønlandshunde eller samojedehunde. Den har en pels der tåler kulde og regn bedre end de fleste hunde, og specielt bedre end mange andre hunde på samme størrelse.

Seks tæer og ujævnt bid

Norsk lundehund har en del særegenheder som ingen andre hunderacer har, når det gælder anatomien. Den har seks tæer på alle fire ben, og den kan bevæge skulderled og nakkeled betydeligt mere end andre hunde. Dette kom den til gode når den arbejdede som fangst-hund i gangene hvor lunderne havde deres reder. Biddet er ofte ujævnt og det er meget almindeligt med underbid og omvendt saksebid. Det er almindeligt at de små præmolar tænder mangler. Dette hæmmer på ingen måde hundene og regnes ikke som fejl på racen. Perfekt saksebid er sjældent.

Lundehunden kan blive meget gammel

Lundehunden kan blive meget gammel. Mange bliver over 12 år, og det er ikke ualmindeligt at høre om lundehunde der fortsat er friske når de har passeret 14 år.

Sygdomme hos lundehunden

Selv om norsk lundehund er en ualmindelig sund hund, forekommer der også sygdom hos denne race. De sygdomme som ses hos racen kan delvis knyttes til at alle nulevende hunde stammer fra nogle få beslægtede individer – altså det vi kalder indavlseffekter.

IL (intestinal lymfangiektasi)

Norsk lundehund kan få en sygdom som forekommer hos anslået 1 ud af 10 lundehunde i Norge. Dette overslag er baseret på praktisk erfaring, da der ikke foreligger statistikker på dette område. Norsk Lundehundklubb benytter navnet Intestinal Lymfangiektasi (IL) for sygdommen, på anbefaling fra Norges Veterinærhøjskole. Navnet «lundehundesygen» eller «lundehundesyndromet» har også været benyttet. Dette navn er vi ikke så glade for. Dyr læger som ikke kender racen har en tendens til at stille diagnosen «lundehundesyge» hos alle lundehunde som kommer ind med mave-tarm symptomer, og dermed er en del hunde blevet fejlbehandlet. Sygdommen er desuden kendt fra andre hunderacer og fra helt andre arter end hunde. IL er blandt andet kendt hos schæfer, grønlandshund, grosser münsterländer og engelsk setter. Sygdommen ses desuden tilfældigt hos de fleste øvrige hunderacer. Sygdommen er kendt hos kvæg og forekommer også hos mennesker.

Intestinal lymfangiectasi (IL) er en tilstand hvor lymfesystemerne – specielt den del af lymfesystemet som ligger omkring tarmen - i kroppen ikke fungerer og lukkes til, så lymfen lækker fra lymfeårerne og ud i tarmen og det omkringliggende væv. Dette kan enten skyldes medfødt unormal udvikling af lymfekarrene, resultat af betændelsesreaktion eller en svulst. Man har i dag **ikke** grundlag for at sige, at IL hos lundehund er en medfødt tilstand.

Ved symptomer – kontakt dyrlægen!

Symptomer på IL hos lundehund er gerne diarré og opkast, samt væskeansamlinger i bughulen eller andre organer såsom hjerteposen. Hvis væsken samles i hjerteposen, vil hunden ikke få diarré og opkast som de første symptomer, men i stedet få symptomer på hjertesvigt (akut syg med gispende åndedræt, blå slimhinder og usikker gang). I begge tilfælde vil det være meget vigtigt at komme hurtigt til dyrlægen, og lige så vigtigt er det at gøre dyrlægen opmærksom på at hunden kan have IL. Symptomerne kan minde om forgiftning og forveksles ofte med dette.

Årsagen til sygdommens opståen er ikke kendt, men en del faktorer og symptomer som knyttes til sygdommen er kendt. Den syge har en unormal udvidelse og tilstoppelse af lymfekarrene i tarmen. Lymfesystemet skal transportere overskud af væske ud fra vævet, samt fungere som rensningsanlæg for bakterier og ved betændelsestilstande. I og omkring tarmen er lymfen mælkevid fordi den opsamler næringsrig væske med meget fedt fra tarmen. Ved IL svinger denne opsamling. Blodet skal indeholde en vis mængde af proteiner, inklusiv albumin, for at kunne udføre sin opgave med at transportere oxygen og næringsstoffer, samt væske ud til alt væv. Ved IL vil proteinrig og fedtrig lymfe ikke blive opsamlet i blodkarrene, men lækker ud til tarmen. Denne tilstand kaldes på engelsk for "proteinloosing enteropati". Protein-tabet fører til øget produktion af proteiner i leveren og en øget belastning af leveren. Når protein-tabet overstiger leverens evne til at producere ny protein, opstår proteinmangel i blodet (hypoproteinemi). Det påvirker den osmotiske balance i blodet, og vædske lækker ud i væv og hulrum i kroppen. Dette gælder særligt bughulen, som kan blive meget vædskefyldt og virke «spændt» og opfyldt at mærke på. Som nævnt får nogle hunde også betydelig vædskeansamling i hjerteposen eller i brysthulen – noget som medfører en betydelig belastning af hjertet, som igen kan føre til hjertesvigt hvis det ikke behandles hurtigt. Mange hunde med IL får også vædskeansamling under huden. Noget som gør at hunden ser fed ud, men den føles

blød og svampeagtig at føle på. Som følge af betændelsesreaktionen i tarmen vil tarmtotterne blive beskadiget. Dette reducerer yderligere tarmens optagelsesevne, vædske lækker ud i tarmen og hunden får kraftig, vedvarende vandagtig diarré. En hund med kronisk IL kan have diarré og sprøjtende opkastninger. Den bliver tynd og pelsen bliver grim. Hunden bliver slap og taber muskelmasse.

Kliniske fund

Hunden bør behandles af en dyrlæge med erfaring i behandling af lundehunde med IL. En blodprøve påviser et lavt indhold af proteiner i blodet. Både albumin og globulin er lavt. Hunden kan også have lavt indhold af calcium og kolesterol i blodet. Den har reduceret mængde af hvide blodlegemer (lymfocytter). Calcium er bundet til albumin og frigives gennem tarmen. Kolesterol bliver lavt fordi fedt frigives gennem tarmen og optages dårligt.

Årsager

Årsagen til at enkelte lundehunde udvikler IL er ikke kendt. Praktisk erfaring fra lundehundeejere tyder på at hunden inden sygdomsudbruddet ofte har oplevet én eller anden form for akut eller kronisk stressbelastning. For eksempel psykisk stress i hundens miljø. Lundehunde på store kenneler har en tendens til at få sygdommen. Dette kan skyldes at hunden må konkurrere mere med sine artsfæller om menneskekontakt og en god position i flokken. Det kan også skyldes at der er en øget smittebelastning når mange hunde færdes sammen. Enkelte kan også få udbrud af IL ved intensiv konkurrencevirksomhed som udstillinger osv. Hunde som er blevet påkørt, angrebet og skadet af andre hunde eller har været udsat for ulykker som hugormebid og lignende, får ofte IL kort tid efter. Nogle har rapporteret om IL kort tid efter en antibiotikakur, uden at man dermed kan sige at det er antibiotikaen der gav IL. Det kan lige så vel være infektionen hunden fik antibiotika mod, som gav IL.

Fodring af lundehunde

Mange har påpeget af IL kan have noget med fodring at gøre. De fleste hundeejere fodrer i dag deres hunde med tørfoder. Et godt tørfoder vil normalt fungere godt til en frisk lundehund, men brug aldrig de billigste tørfodermærker. Vær opmærksom på at fodre med en fodertype der har et rigtigt forhold mellem de forskellige næringsstoffer i forhold til hundens aktivitetsniveau. En hund der trænes meget fysisk, behøver et foder med højt indhold af proteiner og fedt. En hund der er mindre aktiv, vil have et mindre behov for proteiner og fedt. Er hunden meget på tur ude i kulden, må den have en vis mængde fedt. Ønsker man at fodre med hjemmelavet foder, anbefales en diæt med lyst kød som kylling og fisk (ikke for meget sej) som den vigtigste animalske proteinkilde.

Arv

Der er helt klart et arveligt element i forekomsten af IL hos lundehund. Dette ved vi fordi norsk lundehund har mere IL end mange andre racer. Når man finder en ophobning blandt individer som er nærmere beslægtet end et tilfældigt udvalg af en hundepopulation, regnes sygdommen som genetisk betinget. Vi véd derimod ikke noget om hvordan IL nedarves. Det ser helt klart ud til at der er flere gener involveret, eftersom sygdommen indtræffer ved forskellig alder og med varierende symptomer, samt i forskellig grad hos forskellige individer. Det er også sandsynligt at det der arves er en vis disposition for af få sygdommen, ikke selve sygdommen. Ud over arv må der findes én eller flere miljøfaktorer i hundens levemiljø der er afgørende for om sygdommen bryder ud. En sådan kombination af arv og miljø kaldes gerne for "multifaktoriel-polygenetisk".

Kan vi bortavle IL?

Der er helt klart individuelle forskelle når det gælder IL. De allerfleste lundehunde (måske så mange som 90 % i Norge) får aldrig IL. Dette til trods for at de oplever både psykiske og fysiske belastninger af forskellig art. Jeg har gjort flere forsøg på at registrere forekomsten af IL og ledt efter fælles slægtninge, for at se om der er flere forekomster indenfor enkelte familier. Disse forsøg har jeg udført efter tips fra erfarne opdrættere, som ønskede råd i forhold til avl. Alle mine undersøgelser har vist at hunde med IL forekommer helt tilfældig og uden noget som helst mønster. En undersøgelse af slægtsskab omkring hunde med IL har ligeledes vist at det ikke er muligt at bortavle IL ved at udelukke enkelte hunde fra avl. Alle hundene er stadig så nært beslægtede, at vi så skulle udelukke hele racen.

IL kan indtræde når som helst i hundes liv fra den er 4-6 måneder, til den er gammel. Dermed siger det sig selv at det er meget vanskeligt at bortavle IL. Arveligheden for IL indenfor racen er ukendt og vil være vanskelig at beregne. Det kræver et relativt stort antal syge hunde med sikker diagnose at undersøge det. Det ser også ud til at der er et vist "smitsomt element" i forekomst af IL, da flere opdrættere har rapporteret om udbrud af IL på flere hunde samtidig – og disse har ikke været nært beslægtet. Vi fik selv IL på en samojedehund samtidig med at vi havde IL på én af vores lundehunde. De øvrige hunde i familien var raske.

IL og genetisk variation

IL er en sygdom der er relateret til immunforsvaret. Lymfesystemet er en del af hundens immunforsvar. Vi véd at et godt immunforsvar hos en hunderace er betinget af en vis grad af genetisk variation. Dette betyder at et avlsprogram som reducerer indavl, kan reducere forekomsten af IL, fordi vi derved får øget den genetiske variation, således at immunforsvaret hos racen bliver bedre.

Behandling af lundehunde med IL

Det er utrolig vigtigt at kontakte dyrlægen hvis hunden viser nogle af de beskrevne symptomer. Brug en dyrlæge der kender racen. Nogle dyrlæger ønsker at påvise IL ved en tarmbiopsi. Tarmtotterne hos en lundehund med IL vil være fyldt med mælkevid lymfe og er desuden skadet således at formen er ændret. **GÅ ALDRIG MED TIL TARMBIOPSI!** Tarmbiopsi medfører unødigt lidelse og stress som følge af indgrebet og kan gøre hunden mere syg. Indgrebet er ingen behandling og er helt unødvendig for at stille diagnosen. Tvært imod kan stress ved indgrebet blive for meget for den syge hund, så den dør. Diagnosen IL stilles ved at tage en blodprøve og måle blodproteiner samt undersøge hundens generelle sundhedstilstand. Følge eventuelt op med løbende måling af blodprotein. Blodprøver fra en lundehund med IL viser helt unormale blodværdier. En dyrlæge der ikke kender tilstanden, kan tro at hunden er døende som følge af organsvigt og foreslå at hunden aflives. Imidlertid vil rigtig behandling af hunden normalt gøre den helt rask.

Hunden skal have kortison over kortere eller længere tid, samt fodres med diæt over længere tid. Ofte gives også vitamin B-injektion (folat). Nogle får antibiotika for at stoppe infektioner der komplicerer sygdommen yderligere. Tapning af væske fra bughulen kan give hurtig bedring, hvis hunden har en udspændt bug. Vanddrivende medicin og medicin der virker mod diarré, samt kvalmestillende midler gives ofte mens hunden er akut syg. Normalt bliver hunden rask og de fleste vil kunne gå tilbage til normalt foder efter en tid. Andre må have specielt tilpasset diæt i flere år. Meget få hunde dør af sygdommen. Dette gælder specielt hunde der også er ramt af andre lidelser som for eksempel mave- tarminfektion, kræft eller hjertesvigt.

Diæt til lundehunde med IL

Hvis hunden får IL, vil det være nødvendigt med en diæt. En dyrlæge med kompetence indenfor sygdommen, vil kunne give gode råd om diæten. Det er normalt rigtigt at fodre med en diæt helt uden tørfoder eller med et specialtørfoder fra dyrlægen frem til sygdommen er under kontrol. En diæt bestående af ris, fisk eller kylling og nødvendige sporstoffer, kan anbefales. Mange tilsætter mineralstoffer med tangmel eller lignende. Det er vigtigt at fodre hyppigt med små portioner (måske bare en teske pr. måltid) mens hunden er syg. Dette kan hindre kvalme og opkast. Den må have rolige stabile forhold og beskyttes mod smitte fra andre hunde. Nogle anbefaler tilskud af johannesbrødkernemel for at binde maveindholdet samt tilskud af algebaserede mineraler for at erstatte mineraltabet fra diarréen. Det kan tage lang tid at få hunden rask og den kan få flere tilbagefald undervejs. Men de fleste bliver helt raske og lever siden et normalt liv. Nogle hunde er på grænsen til at få IL flere gange, uden at bliver alvorligt syge.

Forebyggelse

Norsk Lundehundklubb giver råd om forebyggelse af IL. Det vigtigste er at hunden får et godt, stabilt liv hos sine mennesker. Dette er IKKE en race der egner sig for stort hundehold i kennel. Lundehunden er afhængig af at være nær sin ejer og leve sammen med de mennesker den er glad for. Det frarådes også på det kraftigste at kastrere en lundehund, da kastrerede hunden har lettere ved at få IL. Dette kan skyldes hormonforandringerne efter kastreringen. Det kan også skyldes stress i forbindelse med selve indgrebet, da vi ofte ser udbrud af IL kort tid efter kastrering. En kastreret hanhund giver forvirrende signaler til andre hunde, og dette kan øge dens sociale stress – noget der igen kan medføre udbrud af IL.

Man skal ikke overbeskytte hunden. Giv den gerne lidt variation i kosten helt fra den er hvalp. Skift gerne mellem flere typer tørfoder, giv gerne lidt tillægsfoder og et tyggebæn. Lad den smage middagsrester, særligt kogt fisk. Det samme gælder smitte. Vær ikke bange for at lade hunden leve et normalt hundeliv, hvor den får mulighed for at udforske verden på hundens præmisser og hvor den får lov til at hilse på andre hunde. For at få et godt immunsystem må den være veltrænet og ikke understimuleret eller overbelastet.

Havde lundehundene i Lofoten IL?

Dette spørgsmål får vi fra tid til anden. Vi véd det egentlig ikke. Der er grund til at antage at der var en vis dødelighed blandt hundene på Værøy. Der fandtes ingen dyrlæge og hundene var arbejdsdyr der gjorde nytte for føden. Blev de syge, blev de sikkert passet så godt det lod sig gøre, men fra tid til anden døde der nok hunde af sygdom uden at man med sikkerhed véd hvilke sygdomme. En ting er sikkert: lundehundene på Værøy blev IKKE fodret med tørfoder. De fik madrester, fiskeaffald og forsynede sig sikkert med rådne fisk og selvdøde fugle eller får der lå på fjeldet og ved kysten. Selv i dag er lundehunde der får lov til at være meget løse, gode til at brødføde sig selv. Min Herkules blev et forår slet og ret fed af at spise jordrotter som han fangede på markerne. **De gamle fra Værøy har altid hævdet det samme som vi i dag siger om lundehunden: disse små spidshunde er utrolig sunde og nemme at pleje, og kan klare det meste, hvis de får husly, omsorg og kærlighed.**

IL og indavl

Dagens lundehundetæver har let ved at føde og er gode mødre. Godt socialiserede hanner er gode avlshanner med sunde drifter. Lundehunden er i dag en race der er forholdsvis let at avle på. Norsk lundehund har tidligere haft enkelte symptomer på indavlsproblemer. Dette har vist sig i form af små hvalpekuld og problemer med frugtbarhed hos både hanner og tæver. Der har også været mistanke om dårligt immunforsvar hos enkelte hunde, muligvis i forbindelse med IL.

For at sikre at lundehunden fortsat skal være en sund race, må vi også i fremtiden avle så bredt som muligt. Dette indebærer at flest mulige hunde benyttes til avl. Norsk Lundehundklubb opfordrer derfor alle der har sunde tæver at avle på disse. Ejere af sunde hanner opfordres til at stille disse til rådighed for avl.

Det frarådes at linjeavl på racen og indavlsprocenten bør holdes så lav som muligt. Et praktisk råd er, at ingen hund bør findes to gange på en fem-generationers stamtavle. Dette råd bør også følges hos lundehunde udenfor Norge, ellers vil der være risiko for indavlsdepression. Hvis man mangler avlspartner til sin hund, kan man få hjælp ved at kontakte Norsk Lundehundklubb eller de respektive landes klubber. Mange opdrættere er villige til at stille deres avlshanner til rådighed for tæver i andre lande. Avlsrådet for norsk lundehund i Norge vil så vidt muligt være behjælpelig med at formidle kontakt til eventuelle hanhunde.

Lundehunden og dens sundhed i fremtiden

Norges Veterinærhøjskole er Norges førende ekspert i forhold til norsk lundehund. I tilgift findes der gode praktiserende dyrlæger i de større byer. Norsk Lundehundklubb kan give råd om de til enhver tid bedste dyrlæger for racen i Norge. Norsk Lundehundklubb ønsker at videreføre det forskningsarbejde om lundehunden og IL der blev startet på veterinærhøjskolen for flere år siden. Vi ønsker også at foretage en grundig kortlægning af lundehundens sundhed i Norge.

Ingvild Svorkmo Espelien er sekretær i avlsrådet for Norsk Lundehund i Norge, genetiker (cand. Scient. i cellebiologi fra NTNU i Trondheim) og lektor i smådyr.